

Мірошник Олексій Дмитрович

здобувач вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Гарець Надія Олексіївна

старший викладач кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

СТАТЕВІ ОСОБЛИВОСТІ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ

Актуальність проблеми обумовлюється особливостями демографічних, соціально-економічних та історичних умов, які складаються наразі в Україні. Так, існують дані стосовно збільшення загальної тривалості життя; зростає цікавість спеціалістів до розвитку механізмів психологічного опору стресу, формування життєстійкості в осіб, що входять до найбільш вразливих соціальних категорій. Дані, отримані сучасними вченими, підтверджують значущість етапу переходу до літнього віку, що є складним та насиченим періодом життєвого шляху. Отже, важливо з'ясувати, які чинники сприяють більш здоровому проживанню даного періоду, в тому числі життєстійкості.

Аналіз досліджень показує значну зацікавленість проблемою життєстійкості. Зокрема, поняття та сутність життєстійкості розглядалася такими зарубіжними дослідниками, як S. Maddi, S. Kobasa, A. S. Masten; українськими вченими Д. Асоновим, О. А. Даценко, О. А. Решетник, Л. М. Смольською, О. А. Чиханцовою, О. Хаустовою та іншими. Проблеми та особливості осіб похилого віку розглянуто С. А. Михальською, Т. М. Дзюбою, О. Г. Коваленко, М. Л. Смульсоном та ін.

Мета - теоретично дослідити статеві особливості життєстійкості осіб похилого віку.

Виклад основного матеріалу. Для розуміння того, через що проходить особистість похилого віку на цьому етапі, треба врахувати в своєму аналізі вплив зовнішніх умов, оскільки вони можуть істотно впливати на задоволеність життям. Яскравим прикладом є існування стереотипізацій у поглядах на вікові особливості літньої людини, що може містити як позитивні риси, так і негативні. Такі особливості яскраво проілюстровані в дослідженнях, де серед позитивних рис, які називають представники різних вікових груп щодо особливостей людей похилого віку, можна назвати наступні: мудрість, великий життєвий досвід, доброту, духовну значущість для молодших поколінь. Але в той же час відзначаються і негативні: егоїстичність, скупість, упертість, байдужість, інтелектуальна деградація,

консерватизм, критичне відношення до молоді [1]. Відповідно, можна зазначити вплив стереотипів, пов'язаних із особливостями тієї або іншої статі; зокрема, чоловіки частіше сприймаються як стійкіші, стриманіші, а жінки – більш емоційні, вразливі.

Завданнями особистості в цей період є переосмислення пройденого життєвого шляху, прийняття його недосконалості, нормалізація помилок та невдалих рішень як таких, що є частиною її природи. Криза цього періоду може мати яскравий характер або проходити неявно; позитивному перебігу кризи сприяє збереження соціальної активності особистості. Саме в цей період складаються різні форми проживання старості: адекватні, за яких особистість усвідомлює вікові зміни, або неадекватні, якщо такі зміни ігноруються, а їх прийняття уникається.

Розглянемо детальніше теоретичні уявлення та підходи до вивчення життєстійкості. Основоположником даного поняття Сальваторе Мадді та його колеги з Університету Чикаго. Під життєстійкістю автори розуміють особистісну рису, що передбачає певну структуру установок, здібностей та стратегій (залученості, контролю та прийняття ризику), які сприяють набуттю резильєнтності у складних обставинах завдяки їх перетворенню на можливості для особистісного зростання (підвищення продуктивності праці, набуття життєвого досвіду) [2].

Життєстійкість особистості, на думку дослідників, є не сталим компонентом, а таким, що може розвиватися та формуватися протягом життєвого шляху. С. Б. Кузікова та Т. І. Щербак зазначають, що високий рівень життєстійкості притаманний зрілим особистостям з високим рівнем адаптивності, але найбільш поширеним є середній рівень. Висока життєстійкість появляється в тому, що людина здатна адекватно діяти в невизначених ситуаціях та обирати адекватні та конструктивні копінг-стратегії [3]. О. М. Лич в результаті дослідження за участі осіб похилого віку було виявлено перелік ознак різного рівня розвитку життєстійкості; зокрема, було використано когнітивний конструкт «персональна винятковість екзистенційного досвіду» та показники різноманітних особистісних проявів (когнітивних, поведінкових, емоційних) [4].

Аналіз теоретичних підходів до визначення поняття життєстійкості свідчить про складність та багатозначність даного феномену. Виявлено, що життєстійкість виступає необхідною умовою, за якою особистість здатна конструктивно долати складні обставини та сприяти кризові умови як такі, що можуть сприяти особистісному розвитку.

Разом з тим, залишається недостатньо розкритою в роботах вітчизняних вчених проблема статевих особливостей життєстійкості осіб похилого віку. В ході мета аналізу, виконаного в роботах зарубіжних вчених, виявлено, що рівень життєстійкості осіб відповідно статі був вищим на користь жінок, але ця різниця не була суттєвою [5]. В рамках дослідження наслідків пандемії COVID-19 виявлено, що жінки похилого віку виявилися більш вразливими,

ніж чоловіки, оскільки вони повідомляли про нижчий рівень психологічної стійкості [6].

Висновки: аналіз робіт зарубіжних та вітчизняних дослідників дозволив виявити актуальність зазначеної проблеми. Обґрунтовано необхідність встановлення статевих особливостей психологічного благополуччя осіб похилого віку в сучасних умовах з врахуванням особливостей даного вікового періоду, механізмів стереотипізації, уявлень про життєстійкість та її роль в подоланні кризи.

Список використаних джерел та літератури:

1. Михальська С.А. Психологічні особливості людей похилого віку. Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України Проблеми сучасної психології. 2014. Випуск 23. с. 425-434.
2. Maddi S. On hardiness and other pathways to resilience. *American Psychologist*. 2005. 60. p. 261-262.
3. Даценко О. А. Життєстійкість як ресурс особистості. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія. Том 33 (72). № 4. 2022.с. 1–7.
4. Лич О. М. Психологія життєстійкості осіб похилого віку : автореферат дис. . д-ра психол. наук : 19.00.01 / О. М. Лич ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. Київ, 2021. 43 с.
5. Yilmaz Kogar E., Gök Uslu A. A Meta-Analysis Study on Gender Differences in Psychological Resilience Levels. *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology*. 2021. 3. p. 132-143.
6. Sardella A, Lenzo V, Basile G, Musetti A, Franceschini C, Quattropiani MC. Gender and Psychosocial Differences in Psychological Resilience among a Community of Older Adults during the COVID-19 Pandemic. *J Pers Med*. 2022. Aug 30. 12(9). 1414.